

Opera lui C.V. Gheorghiu:

- La Vingt-cinquième Heure* (1949)
La seconde chance (1952)
L'homme qui voyagea seul (1954)
Le Peuple des Immortels (1955)
Les Sacrifiés du Danube (1957)
Saint Jean Bouche d'Or (1957)
Les Mendiants de miracles (1958)
La Cravache (1960)
Perahim (1961)
La Maison de Petrodava (1961)
La Vie de Mahomet (1963)
Les Immortels d'Agapia (1964)
La jeunesse du Docteur Luther (1965)
De la 25e Heure à l'Heure éternelle (1965)
Le Meurtre de Kyralessa (1966)
La Tunique de Peau (1966)
La Condottiera (1967)
Pourquoi m'a-t-on appelé Virgil? (1968)
La vie du Patriarche Athénagoras (1969)
L'espionne (1973)
Dieu ne reçoit que le dimanche (1975)
Les inconnus de Heidelberg (1977)
Le grand exterminateur (1978)
Les amazones du Danube (1978)
Dieu à Paris (1980)
Mémoires: Le témoin de la vingt-cinquième heure (1986)

Cel de-al treilea volum al *Memoriilor*

Emiliei Malgras

În anul 1980 apărea romanul *Dumnezeu la Paris*, în care ne este prezentat un preot al Bisericii Ortodoxe Române din Paris – hărățuit – deoarece se presupunea a fi unul dintre agenții Securității; o atmosferă impregnată de spiritualitate pe un fundal de spionaj ce amintea de Graham Greene, scriitor drag autorului. Este ultimul roman publicat de Virgil Gheorghiu. Nu însă și ultimul pe care l-a scris, de curând fiind descoperit un manuscris inedit din 1985. Intitulat *Dracula în Carpați*, romanul descrie lupta crâncenă dusă de haiduci cu o putere oarbă și totalitară, într-o lume ce nu ar putea să nu amintească de cea al lui Panait Istrati ori de universul romanesc al lui Ismail Kadare.

Chiar dacă Virgil Gheorghiu pare a fi renunțat la acest gen literar, aceasta nu s-a petrecut pentru că muza lui romanească l-ar fi părăsit, ci pentru că și-a propus să se lanseze, la începutul anilor '80 din secolul trecut, în ceea ce scriitorul a considerat a fi marea sa operă: redactarea propriilor *Memorii*, ce urma să cuprindă, în final, șase ori șapte volume.

În 1986, lui Virgil Gheorghiu, în vârstă de 70 de ani, îi apare primul volum de *Memorii*, ce are ca subtitlu „Martorul Orei 25”. Cartea este salutăată imediat

după apariție de către Alain Peyrefitte, care vorbește de un „imn al libertății unui român într-un exil sfâșiat de istorie”. O veritabilă elegie a Moldovei natale, acest prim volum descrie copilăria autorului, anii de formare, primele sale arme ca poet și jurnalist la București. Fervoarea narațiunii ține literalmente cititorul cu răsufierea tăiată, acesta așteptând cu nerăbdare urmarea povestirii autobiografice a fiului preotului de țară dintr-o localitate săracă de la poalele Carpaților, ajuns, după o celebritate precoce în țara sa, patru ani de închisoare în paisprezece lagăre americane și după ce trăiește tragedia acelor milioane de persoane „deplasate”, după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, autorul celui mai important *best-seller* de imediat după război.

Moartea autorului va întrerupe acest proiect de amploare. Virgil Gheorghiu se stinge pe data de 22 iunie 1992, lăsând aproape de final manuscrisul celui de-al doilea volum al *Memoriilor*, la care va lucra, vreme de doi ani, soția sa, prezbitera Ecaterina Gheorghiu. *Ispita libertății* avea să apară în 1995. Cel de-al doilea volum de *Memorii* reia, din jurul datei de 23 august 1944 – zi tristă în memoria românilor –, firul povestirii din primul volum apărut cu nouă ani înainte și se oprește patru ani mai târziu, când, împreună cu soția sa, scriitorul, având manuscrisul *Orei 25* în buzunar, intră – pe jos – clandestin în Franța.

Nu putem, evident, decât să ne exprimăm regretul că Virgil Gheorghiu nu a reușit să ducă la bun sfârșit proiectul său și că cititorul rămâne adânc frustrat de faptul că cel de-al treilea volum al *Memoriilor* nu va mai vedea vreodată lumina tiparului și că acesta ar fi

putut, fără îndoială, cuprinde date despre neașteptata sa celebritate datorată apariției *Orei 25*, salută de un Albert Camus ori un Raymond Aron, ori despre violenta polemică care avea să izbucnească imediat după aceea în jurul trecutului pretins „tulbure” al lui Virgil Gheorghiu. Detractorii săi vor fi satisfăcuți la apariția primului volum al *Memoriilor* și la moartea sa de a-i fi reproșat autorului că nu „s-a explicat”, nici „căit” vreodată.

Operativi în a-l condamna, există, totuși, argumente puternice ca aceștia să nu fi citit niciodată cartea *Omul care călătorea singur*, apărută în 1954 și care poate fi considerată în mod legitim cel de-al treilea celebru volum ce lipsește din *Memorii*, deși apărut cu 30 ori 40 de ani mai devreme. Redactat în câteva luni, între sfârșitul anului 1953 și începutul anului 1954, în urma unei călătorii încununată de succes în Argentina – la invitația personală, desigur, a lui Juan Peron –, îndată după începerea violentei campanii dezlănțuite împotriva sa la instigarea revistei „Lettres Françaises” (cu aceleași procedee și aceiași acuzatori ca și în cazul *Afacerii Kravcenko*¹), la puțină vreme după apariția romanului *A doua șansă*.

Într-adevăr, *Omul care călătorea singur* este cea de-a treia carte pe care Gheorghiu o publică în Franța și care se dorește, după remarcile unei critici, nu

¹ Cartea *Am ales libertatea* a lui Viktor Kravcenko, demascând – pentru prima oară după cel de-al Doilea Război Mondial – universul concentrationar din URSS, a atras un uriaș val de calomnii împotriva autorului, procesul intentat de Kravcenko revistei „Les Lettres Françaises” fiind urmărit cu viu interes în Franța (*n.tr.*).

„doar o pledoarie personală, ci ilustrarea vie a unei condiții umane împărtășită cu atât mai mult de un om al timpurilor noastre”. Aceasta se vrea mai degrabă un răspuns la atacurile calomnioase purtate împotriva lui. Campania fusese declanșată pe 29 ianuarie 1953 de „Lettres Françaises”, printr-un lung articol al lui Francis Crémieux intitulat „Cum și pentru ce un criminal a fost «uns» ca mare umanist”, în care Gheorghiu este „biciuit” pentru că ar fi „îndrăznit” în cărțile sale să critice „democrația populară” instaurată în URSS – și sateliții săi, pe care România lui Petru Groza îl acuză de a fi spion în solda „imperialismului american și englez”. Pentru a se justifica, Crémieux se sprijină pe două extrase dintr-un reportaj de război, traduse tendențios, reportaj apărut în 1942 sub titlul *Ard malurile Nistrului*. Tânărul Gheorghiu – care, în ciuda atitudinii avute de alți scriitori din generația sa, nu făcuse niciodată parte din Garda de Fier – ridică în slăvi aici „amabilitatea și camaraderia de care dădea dovadă fiecare soldat și fiecare ofițer german față de orice soldat român pe care îl întâlneau” și nu face rabat de cuvinte dure în privința „evreilor din Bălți [care] nu și-au putut stinge setea lor de distrugere și de crimă decât prin incendiere”. Nu a fost nevoie de mai mult pentru „idioții utili” de vânzare, într-o Franță îndurerată de ocupația nazistă, marcată de colaborarea unei părți a populației cu inamicul, pentru a da lovitura de grație lui Gheorghiu. „Pecetea infamă” cu care a fost însemnat atunci va avea o viață lungă; astfel, într-un articol-necrolog apărut în „Le Monde” din 26 iunie 1992, se mai evocă încă „reportajul scris în vremea în care armata română lupta alături de Werh-

macht, [în care autorul] făcea cu predilecție elogiul soldatului hitlerist și lua în derâdere evreul rău-făcător”. Se ignora, pe de o parte, că, imediat după ruptura pactului germano-sovietic, armata germană a luptat pentru eliberarea Basarabiei aflată sub jug sovietic și, pe de altă parte, că Ecaterina Gheorghiu, soția scriitorului, era fiica Eleonorei Schenk Burbea, directoarea gazetei „Galații noi”, de origine evreiască. Vai nouă! Un proverb spune că nu există surd mai vrednic de plâns decât cel care nu vrea să audă.

E ușor de constatat cât de rău a fost „apărat” Gheorghiu. Într-un articol apărut imediat după tipărirea cărții, André Fontaine, care se numărase printre primii ce salutaseră *Ora 25*, regretă că Gheorghiu recusesese la un gen românesc pentru a evoca ceea ce el numea propriul său drum al Damascului, „constrâns de evenimente, pe un ton care este departe de a convinge”, trăgând concluzia că „ar putea – tot într-un mod atât de dificil – să afle un mijloc de a fi mai puțin persuasiv”. Judecata este mult prea aspră, căci *Omul care călătorea singur* este, fără îndoială, unul dintre romanele cele mai autentice și emoționante ale lui Virgil Gheorghiu, cel mai personal și, în mod paradoxal, cel mai puțin receptat¹. Cu siguranță, este dificil într-un roman a discerne adevărul de ficțiune, iar Emilia Malgras, în remarcabila sa teză *Virgil Gheorghiu: Scrierile la persoana întâi*, a scos în evidență realitățile înțelese „prin celălalt” și realitatea faptelor, comparând această carte, mai mult autobiografică de-

¹ Fulminantul roman, zdrobitor prin argumetație, va fi trecut „la index” de presa franceză după „descoperirea trecutului tulbure” al autorului (*n.tr.*)